СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ   РІК XXXII.   Число 88.   Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 15. квітня, 1924.   VOL. XXXII.   No. 88.   Jersey City, N. J., Tuesday, April 15, 1924.   THREE CENTS

Іміґраційний проєкт принятий палатою послів.

ВАШІНГТОН, 12. квітня. — Палата послів ухвалила нині іміґраційний проект в такім виді, як він був предложений іміґраційною комісією.

За проектом голосувало 326 конґресменів, проти 71. Значить, за проектом голосували так републиканці, як і демократи. Прихильники проекту роблять зі сього заключенє, що сенат буде голосувати так само, як палата послів.

Своїм голосованнем палата послів зігнорувала осторогу департаменту стейту та японського уряду щодо ігнорования Японців, через що дехто побоюється напруження відносин межи Японом та Злученими Державами.

Після ухваленого проекту річну квоту іміґрації встановляється на 2 проценти від переписи іміґрантів в 1890. році. Після сього на рік малоби приїхати сюди всего 161,990 душ.

НОВЕ ЗАРЯДЖЕННЯ ЩОДО КОНТРОЛІ НАД ІМІҐРАНТАМИ

НЮ ЙОРК, 12. квітня. — Коли нині приїхав сюди французький корабель Провіденс, іміґраційні урядники зарядили, що всі подорожні другої кляси мають бути переслані на Елис Айленд для іміґраційних оглядин так само, як се досі робилося з іміґрантами третої кляси.

Коли урядників питалися, чому зроблено таке зарядження, коли недавно іміґраційний уряд згодився з представниками корабельних фірм, що на будуче ревізії та оглядини пасажирів другої кляси мае відбуватися, на стільки се можливе, в першій клясі на кораблі, урядники відповіли, що се зарядження зроблено тому, бо урядники догадуються, що більшість пасажирів, що приїхали другою клясою на Провіденсі, треба буде завернути. Сих пасажирів є на корабли 300.

ҐРІЗЬБА СТРАЙКУ МАЙНЕРІВ.

СКРЕНТОН, Па., 13. квітня. — З автра мав початися страйк майнерів підприємства Пенсилвенія енд Гилсайд Ковл енд Айерн Ко., бо юнія мала згоду зі сим підприємством, що вона не буде відпускати добуванне вугля контракторам. Страйк відвернено в той спосіб, що підприємство згодилося в послідній хвилі на конференцію з комітетом жалоб місцевих юній.

ЗЛУКА ЮНІЙ.

ГЕЙВЕРГИЛ, Месечузетс, 13. квітня. — Тут відбулися нині наради комітету, що має довести до злуки межи юніями робітників шевських фабрик, а саме: Юнайтид Шу Воркерс оф Америка та Шу Воркерс Протектив Юніон. Коли обі юнії обєднаються, то число членів нової юнії буде виносити 23,000. Обєднанне наступає на основі рішень конвенцій обох юній.

СВАРКА В СЕНАТІ ЗА ЛИСТ ПРЕЗИДЕНТА.

ВАШІНГТОН, 12. квітня. — Сварка межи сенаторами за лист президента Кулиджа до сенату, в якім він заявився проти безупинних слідств та нанимання приватних людий до ведення слідств проти уряду і то на кошт сенаторів, дійшла до такого завзяття, що демократичний сенатор Рід подав резолюцію, щоби лист президента вимазати з протоколу засідання сенату яко образу для палати.

ЗА КЛЕНОВУ КРОВАВУ АВАНТУРУ.

ЕБЕНСБЕРҐ, Па., 12. квітня. — Поліция привела нині до місцевого суду 13 мешканців місточка Лилі, що тиждень тому назад було сценою кровавої бійки межи мешканцями міста та парадуючими членами Ку-Клакс-Клена, щоби й їх поставити на суд за участь в заворушеннях та за ношенне при собі вкритого оружа. Їх арештовано на основі слідства, переведеного стейтовою поліцією зараз по кровавій демонстрації.

З БОРОТЬБИ ЗА ПРЕЗИДЕНТУРУ.

ВАШІНГТОН, 13. квітня. — З виборів делеґатів на конвенцію републиканської партії, що має встановити кандидата партії на уряд президента Злучених Держав, виходить, що теперішний президент Кулидж має поважну більшість голосів. Послідні вибори делеґатів в стейтах: Мишиґені, Илинойсі та Небрасці показали поважний настрій серед сеї партії за Кулиджем.

ЗВЯЗАЛИ БОНУС З ПОДАТКОВИМ ПРОЄКТОМ.

ВАШІНГТОН, 12. квітня. — Сенат дістав нині від фінансового комітету проекти законів про особистий податок та про бонус.

Бонусовий проект такий самий, як предложено палаті послів.

ДЕМОРАЛІЗАЦІЯ В ПОДАТКОВІМ УРЯДІ.

ВАШІНҐТОН, 13. квітня. — Міністер скарбу Мелон признав, що податковий уряд сильно здеморалізований безупинними слідствами сенату.

ВОЗДУШНА ПОДОРОЖ ДОВКОЛА СВІТА.

СУВОРД, Аляска, 13. квітня. — Летуни американської армії, що летять довкола світа, приїхали сюди нині коло 5. години сполудня.

Послідна їх подорож з аляского міста Ситкі, виносила 550 миль. По дорозі летуни стрінулися з поважною бурею.

МЕКСИКАНСЬКІ ПОВСТАНЦІ ЗНОВА РУХАЮТЬСЯ.

ВЕРА КРУС, 13. квітня. — В сій околиці слідно знова деяку рухливість серед повстанців. Висилають вони найрізнійші вістки, які мають на ціли збаламутити федеральний уряд Мексика про руки повстанців. Уряд догадується, що повстанці шукають нової точки опори. Здається, осередком нового повстання буде місто Пуебля.

ЗАМІТНЕ РІШЕННЄ ПРО ПРОГИБІЦІЮ.

СИНСИНАТІ, 13. квітня. — Федеральний суд північного округа стейту Кентакі видав нині рішенне, яке буде мати поважний вплив на виконуванне закона про прогибіцію. Після сього рішення, суд та уряд є обовязані подавати при росправі імена осіб, які дають урядови вістку про людий, що нарушують прогибіцийний закон.

Досі суд та уряд держався засади, що імена доносчиків на людий, нарушуючих прогибіційний закон, мають оставати відомі лишень урядови. Кромі сього суд постановив, що коли хто доносить на другого, що він має, виробляє або вживає алькоголічних напитків, він мусить подати основи, на яких він опирає свою віру, та що сі основи мусять бути подані у варанті про домашню ревізію або арешт. Копію сього варанта треба лишити в руках людини, до кого варант відноситься.

ПОЧАТОК ЗОЛОТОЇ ДОБИ ҐІПІЗМА.

За панування Генриха VIII. почалась золота доба англійського ґіпізма. Сам король своїм приміром показав як треба дбати про перегонові коні. Мантуанський воєвода мав такого гарного арабського коня, що давали йому за нього стільки срібла, скільки кінь заважить. Але воєвода не принняв цієї суми, а коня дав у дарі Генрихови VIII. Цих мантуанських коней цінили всі знавці. Таксамо в старій хроніці сказано, що Льоренцо Медічі 1513 р. томусамому Генрихови VIII. подарував „найліпшого коня, якого мав".

СПІВ ФОК.

Англійські ґазети пишуть, що одна славна англійська співачка й збирачка Гебридських пісень оповідала історію про концерт фок. Була наочним свідком цього концерту. Підчас свого побуту на одному з Гебридських островів проходжувалася понад берегом. Співала собі при цьому. Нараз чує на своє счудування, що фоки, які були на побережжі, відповідали їй гармонійними звуками, що творили певного рода мельодію. В концерті цьому брали участь усі фоки, що були на побережжі. Одна навіть співала сольо.

50-ЛІТНІЙ ЮВИЛЕЙ ХОРВАТСЬКОГО „СОКОЛА".

Сього року минає 50 літ від основання хорватського „Сокола" (1874 р.). Хорвати звеличають сей ювилей злетом всего сокільства Хорватії. Український „Сокіл" із Галичини імовірно вишле на се свято своїх делеґатів, бо досі Хорвати хоч вони нам прихильні, мало про нас знають.

Хорватський „Сокіл" у самому Загребі має 4,000 членів.

В серпні 1925-го року Хорвати святкуватимуть 1000-літній ювилей бою хорватського короля Томислава на Дуванському Полі. У прославі візьме участь і югославянський король Олександер.

1300 КМ. НА СКІ.

До Москви прибули чотири спортмени на скі (сові). Вони пройшли довгий 1300 км. простір Москва-Архангельск протягом 29 днів. Тим осягнено досі небувалий рекорд.

НЕ ЗАБУДЬТЕ!

Не забудьте дня 27-ого с. м., на український Великдень, посунути годинники о одну годину наперед. Се для літнього часу.

КОНЦЕРТ У. Н. ХОРУ.

Від 14. с. м. співає цілий тиждень У. Н. Хор в Ню Йорку в Гипподромі (се часть програми театру).

ЯК ДОВГО ЗВІРЯТА МОЖУТЬ ГОЛОДУВАТИ?

Звісно є, що верблюд більше тижнів може прожити без води а вужі (боа) можуть жити і цілий рік без поживи. Звісно, що є ссавці, котрі нічого не їдять підчас зимового сну. Один природник пише в німецькій ґазеті „Умшав", що в молодих літах мав слимака (гелікс немораліс). Коли слимак під осінь сховався у свою хатину (шкаралущу), заліпив її, а в середині не було нічого. Минув рік, автор пригадав собі припадково слимака отворив і вкинув у воду. І зараз слимак висунувся зі своєї хатинки, а на столі почав повзти. Иншого слимака держав у кухни, в начинню не кормив його нічим, а він таки жив довше як місяць, колиж отворили його, побачили, що такий товстий, як колиб не постив. Лише жовч була мала, а жолудок повний якоїсь зеленої матерії.

ТЕЛЯ З ДВОМА ГОЛОВАМИ.

Не могла породити корова у господаря Якова Пресетніка в Савлях (у Югославії), тому мусіли її на великий жаль власника дорізати. В корові згинуло й теля, котре передше показувало знаки життя.

ЧОТИРИ МІСЯЦІ ПРОІСТНУВАВ ОСТРОВ.

Як ми вже давніще згадували, в падолисті м. р. виринув був на Індійському Океані острів довгий на 1000 стіп. Острів стався власністю британської держави. Нараз зник остров під поверхнею моря. Проіснував чотири місяці.

ҐРАМОФОН ЛІЧИТЬ НЕДУГИ

В Берліні оснувалося акційне товариство „Омафон", яке хоче ущасливити світ новим винаходом дра Павльзена. Він, іменно, робить досліди й каже, що при помочі суґґестії за посередництвом ґрамофона може вилічити 21 недуг. Для кожної недуги є спеціяльна ґрамофонова плитка, а хорі мусять слухати її стоячи, лежучи, або сидячи. Одначе все мусять бути самі, бо инакше суґґестія не ділає. Товариство задуме видати „лічничі плити" на всіх мовах. Найбільші німецькі психіятри зайнялись студіюванням цієї методи, щоби використати її як лік проти всіх недуг.

СВІЖІ ЦВІТИ ЗАМОРОЖЕНІ В ЛЕДІ.

Виставлено на британській державній виставці в австралійському павільоні. Такі цвіти заморожені в великих брилах леду можна транспортувати в охолоджених просторах. Сподіються такі цвіти доставити зовсім свіжими до Льондону; так що там засяють красою всіх південних красок.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

Заповідають, що Німці приймуть плян комісії Доса.

БЕРЛІН, 14. квітня. — В тутешних урядових кругах заповняють, що Німеччина прийме плян комісії знавців під проводом генерала Доса.

Спершу пляновано відложити рішенне про сю справу до скликання нового німецького федерального парляменту в маю, одначе тепер постановлено справу приспішити.

Нині буде тут спільна нарада премієрів стейтів (складових держав Німеччини) з федеральним кабінетом. Ся нарада найімовірнійше прийме плян Доса в цілости.

Яко одну з причин приспішення принняття подають страх перед новим спадком німецької валюти (рентових марок).

АЛІЯНТИ ТЕЖ ГОТОВІ НЕГАЙНО ПРИНЯТИ ПЛЯН ДОСА.

ПАРИЖ, 14. квітня. — Нині відбудуться рівночасно з німецькою конференцією також наради правительства Англії, Франції і Бельгії у справі пляну комісії Доса.

В аліянтських поінформованих кругах вгадують, що всі три правительства приймуть плян.

МУССОЛІНІ ЗА ПЛЯНОМ ДОСА.

РИМ, 13. квітня. — Італійський премієр Муссоліні не мав тепер часу, ізза виборів, займатись питанням про німецькі „воєнні відшкодовання" і пляном Доса, але тепер розглянув його і заявив, що може вповні з ним погодитись.

ВЖЕ ВІРЯТЬ, ЩО НІМЕЧЧИНА ЗГОЛОСИТЬСЯ ДО ЛІҐИ НАРОДІВ.

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 13. квітня. — В кругах урядовців Ліґи Народів заповідають, що по принняттю пляну Доса Німеччина зголоситься в члени Ліґи Народів.

ГРЕКИ ЗАЯВИЛИСЬ ПЛЕБІСЦИТОМ ЗА РЕПУБЛИКОЮ.

АТЕНИ, столиця Греції, 13. квітня. — Нині було в Греції вселюдне голосованне (плебісцит) над питанием, чи Греція має бути републикою, чи монархією.

Велика більшість голосуючих заявилась за републикою.

В Атенах і других містах Греції населенне було подавляючою більшостю за републикою.

Ґазети пишуть, що в понеділок буде проголошений в Греції виімковий стан для збереження ладу і порядку.

Грецькі національні збори (парлямент) заявилась за скиненням династії Ґлікcбурґів і за введенням републиканського устрою в Греції дня 25-ого березня с. р.

СТАН ОБЛОГИ В РУМУНІЇ.

МОСКВА, 13. квітня. — З ББесарабії повідомляють, що румунська влада проголосила стан облоги в „обороні" перед аґітацією проти румунської окупації ізза Дністра.

НА ЯКИХ УМОВАХ БОЛЬШЕВИКИ МОЖУТЬ ДІСТАТИ КРЕДИТ В АНҐЛІЇ.

ЛОНДОН, 13. квітня. — Перед зачатком англійсько-російських переговорів, предложило нині премієрови Мекдоналдови 13 тутешних чільних банкирів меморіял, в якому кажуть, на якій основі російський совєтський уряд міг би одержати в Анґлії кредити.

Ось ті умови:

1. — Презнанне публичних і приватних довгів.
2. — Зворот чужинцям в Росії приватної власности.
3. — Признанне ненарушимости приватних контрактів.
4. — Запорука перед конфіскатою чужинецької приватної власности в Росії набудуче.
5. — Совєтська влада не має вмішуватись до бизнесу заграничних підприємців з приватними установами в Росії.
6. — Большевики мають покинути пропаґанду проти держав, які дадуть і кредит.

ВІЙНА ПРИ ПОМОЧІ ПРОМІНІВ.

ПАРИЖ, 13. квітня. — Тутешні ґазети пишуть, що один французький учений придумав спосіб, як при помочі промінів можна винищити усю армію противника.

ПОЛЬСЬКА МАРКА.

ВАРШАВА, 13. квітня. — Польська марка від кількох тижнів удержується на біржі в тійсамій ціні по 12 американських центів за міліон марок.

БОЛЬШЕВИЦЬКІ ДОВГИ.

МОСКВА, 10. квітня. — З Харкова повідомляють: Задержався тут в переїзді комісар закордонної торговлі СРСР, Леонід Крассін. Він заявив представникам преси, що уряд не буде противитись обговоренню справи признания деяких довгів, коли буде мати надію, що одержить кредити і позички. Не згодиться уряд ніколи признати всіх довгів і тимбільше не згодиться на обговоренне справи звороту майна знаціоналізованого у давних власників. Уряд СРС Р готовий давати концесії бувшим власникам, яких майно знаціоналізовано. Совєтська Росія потребує поважних позичок і кредитів. Признанне „де юре" має для Росії перш за все те значіннє, що уможливлює урядови офіціяльні кроки задля одержання позичок.

АНГЛІЙСЬКО-РОСІЙСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ.

ЛОНДОН, 13. квітня. — Завтра отворить тут премієр англійсько-російську конференцію для віднови і заключення нових договорів.

АРЕШТУЮТЬ МОНАРХІСТІВ В ГРЕЦІЇ.

АТЕНИ, 13. квітня. — Грецька влада видала наказ увязнити 20 офіцирів морської фльоти й армії за змову в обороні монархії.

ФРАНЦУСЬКИЙ ФРАНК ІДЕ ВГОРУ.

ПАРИЖ, 13. квітня. — На тутешній біржі нотовано вчера франк по ціні понад 6 американських центів.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідае.

В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

НЕВДАЧА „РАДЯНСЬКИХ" ГОСПОДАРСТВ

Московська „Економическая Жизнь" з 19. лютого с. р. (ч. 116.) містить телеграму з Житоміра (столиці Волині) про те, що на Волині приступае радянська влада до ліквідації цілого ряду т. зв. комунальних господарств, які повстали на деяких бувших поміщицьких маєтках. Дотепер зліквідовано вже 20 таких господарств чи точнійше фільварків, що розпоряджали 3,500 десятинами управної землі. Землю ту ділять тепер між селян. Загальна площа землі, обнята тепер „радгосподарствами", а намічена для поділу між селян виносить 270,000 десятин землі.

Большевики не вірили, аж змірили, що „комуна" добра лише на... папері, себто в ґазеті і брошурі...

РАТУЙМО НАШУ МОЛОДЬ!

(Від Ради Висшої Освіти в Німеччині).

(Berlin-Schoeneberg, Hauptstrasse 11).

Новоутворена Рада Висшої Освіти в Німеччині, що взяла на себе моральну й матеріяльну опіку над українською студентською молодю в Німеччині, закликае отсим все українське громадянство Европи й Америки негайно помогти українським студентам, примушеним долею рідного краю шукати знання в німецьких високих школах.

Майже всі вони такі убогі, що не всилі не то платити високі шкільні оплати (60—80 дол. у рік!), не то наймати квартири й убиратись, а й прохарчуватись!

Дякуючи жертвам громадянства, головнож помочі „Українського Слова" відкрито під конець минулого року студентську харчівню в Берліні, де поважна скількість студентів, протягом 2 місяців, одержувала даром харч. Одначе призбирані засоби вже цілком вичерпані, і харчівня, щоб удержатись, мусить вимагати оплат. Та богато студентів не може нічого платити. Наслідком того чимало їх або живе у страшних злиднях і марнуеться, або кидае науку і шукае заробітку по фабриках і фармах. Одно і друге приносить необраховані шкоди нашому народови і його будучині.

Ратуйте нашу молодь від фізичного і морального знидіння!
Дайте їй можливість прожити і покінчити науку!
Дбайте про приріст інтеліґентних сил нашого народу!
Жертви слати до: Verein Ukrainischer Studenten, Berlin-Charlottenburg 4, Wielandstr. 37.

Імена жертводавців будуть оповіщені в пресі.

ЗА РАДУ В. О.:

В. Коль, Др. З. Кузеля, Др. С. Томашівський.

ПОЛЯКИ КОНФІСКУЮТЬ ШЕВЧЕНКА І ЦАРЯ ДАВИДА.

Інтерпеляція посла Сергія Козицького і тов. в польському соймі до міністрів внутрішних справ і справедливости в справі конфіскати „Діла", українського щоденника у Львові.

—o—

Дня 12. березня, 1924, сталась у Львові подія, яка мусить викликати обурення у кождої культурної людини. Львівська прокураторія у своїм засліпленню чи анальфабетизмі сконфіскувала в ч. 56 (10,149) українського щоденника „Діло" вірш українського національного ґенія Тараса Шевченка. Навіть царська цензура, як доказуе петербурське виданне „Кобзаря" з 1908 р. під редакцією В. Доманицького, не клала своеї святотатської руки на творчість великого поета. Аж в 63-тім році по смерти Шевченка і в 110-тім році по Його народинах львівська прокураторія сконфіскувала вірш, який е вірним перекладом 43-тього Давидового псалому. Сей вірш звучить:

„Боже! Нашими ушима
Чули Твою славу.
І діди нам роказують
Про давні кріваві
Тії літа, як рукою
Твердою своею
Розвязав Ти наші руки
І покрив землею
Трупи ворогів; і силу
Твою восхвалили
Твої люде, і в покої,
В добрі одпочили,
Славя Господа. А нині...
Покрив еси знову
Срамотою свої люде,
І вороги нові
Розкрадають, як овець, нас
І жеруть... Без плати
І без ціни оддав-еси
Ворогам проклятим,
Покинув нас на сміж людям,
В наругу сусідам;
Покинув нас, яко в притчу
Нерозумним людям.
І кивають, сміючися,
На нас головами;
І всякий день перед нами —
Стид наш перед нами.
Окрадені, замучені,
В путах умираем,
Чужим богам не молимось,
А Тебе благаем:
Поможи нам, ізбави нас
Вражої наруги".

Конфіската сього вірша являеться наглядним доказом, що тенденцією і змаганнем підчинених міністрам внутрішних справ і справедливости е згнобити, розбити, взагалі знищити українську пресу, яка в тих важких часах сповнюе свій обовязок оборони інтересів українського населення. Безоглядна конфіскаційна діяльність органів львівської цензури суперечить арт. 105 конституції.

Супроти того підписані запитують міністрів:

1) Чи міністрам відомий висше наведений факт?

2) Чи міністри схотять повчити підчинених собі урядників, щ отаке надужитте урядової влади не причинюеться до зміцнення правовости?

3) Чи міністри схотять перевести слідство в тій справі, покарати винуватців, наказати строго перестерігати основ конституції та припинити безпідставне переслідування української преси?

Варшава, дня 18. березня, 1924 р. Підписи.

—o—

В конфіскованню Шевченка Поляки подали собі руки з большевиками.

Та слово Шевченка перебуде одних і других — і переможе.

ПАН ВИННИЧЕНКО ДАЛІ ВОЮЄ.

(Оригінальна допись „Свободи" з Праги).

—o—

Остаточно — такий спорт був би для видців досить забавний, лише в тім біда, що його слава яко великого письменника зводить недосвідних, зосібна молодих людей, котрі гадають, що людина, котра пише такі гарні драматичні пеєси тики дуже визначною індивіду- — мусить бути і на поли політичній видатною індивіду- альностю! І тому ріжні його глупости та політичні скоки у гречку набирають у очех таких молодців великого значіння, а то такого, що мовляв: ось і великий Винниченко потверджуе отсе, чого ми набралися з брошурок Бухаріна та Троцького! Отже нова плутанина, нова деморалізація ширена з наївностю невинного, політичного „ребенка", але не меньше шкідлива, як і попередні. І коли майже математичною певностю мож на се числити, що Винниченко по якімсь часі побачить, чого знову наварив та підпустить на себе „каяття", то сего не мож однак припустити, що за тих соток молодих і старих дітей, котрих своїми виступами він утвердив у їх радянських переконаннях!

О! твердим панцирем московської ментальности покрита Винниченкова душа! Він вже далі пять років товче собою по середній Европі, по Австрії, Німеччині та Чехії, але він нічого не бачить і не помічуе, що навкруг нього діеся, для нього політичне життя та політична практика життева тих народів прямо не істнують; — він все ще сидить по вуха в московськім світогляді підпольних революціонерів, що хотіли научити „гнилий запад", як то при помочи запитих московських мужиків-анальфабетів робиться суспільну революцію! Мовляв: „ми навчим, почому хліб і сіль по чім!"

І що не повстане у його белетристичній головці питанне: що-ж до біса! жили в західній Европі тисячі соціольоґів та політиків, що голови собі ломили над суспільним питаннем та над ріжними політичними системами то треба було аж помосковленого жидка Троцького та з „разкосими" (як каже Єссенін) очима москво-татарина Леніна щоби зліпити до купи ту преславну „радянську систему"?! І не впало йому на думку, що в тім „щось не тее", щось не в порядку?!

А як би був Винниченко хоч у Відни, в первокляснім „Готелю де Франс" сидячи завдав собі дещо праці, то був би пересвідчився, що „радянська система" уже 30 літ тому у старій Австрії була, отже оперта рівнож на посередности вибору та на нерівности права між горожанами, лише з цею ріжницею, що вона була там прикроена на користь шляхти та великих капіталістів, а Ленін та Троцький перенесли її живцем у Росію та прикроїли її до потреб як каже Масарик „провідників малої політичної партії", себто до потреб большевицького кагалу!

Неправда однак неправдою, а шахрайство шайхрайством, без огляду на це, чи їх виконувано на річ князів Аверепергів та ґрафів Потоцьких чи тепер виконуесь на річ Сталінів та Рафесів! Все тасама нерівність, посередність, одним словом — шахрайство!

І можна ще доказувати нашим комуністичним „юношам", що вони не знають таких звісних річей, але не можна дарувати сего вам п. Винниченко, що обираете себе за учителя нації, а тих правд не знаете, ширите баламуцтво а комун. „юношей" у їх глупостях утвержджуете!

А вжеж найбільша небезпека тих Винниченкових мудрощів лежить у цім, що він не вдоволяеся ними „для домашнього бохода" але витрублюе їх в „обецнім домі" перед дванайцять сотками людей тай ще взиває їх, щоби набравшися їх їхали на В. Україну і там їх далі ширили! Йому не досить тої саламахи, якої наварив (очивидно не сам) з „трудовим конґресом", зі славними „лікарськими помічниками", з відіпхненнем від себе богатшого селянства (бо цеж — „куркулі"!), що ще найбільше мало інтересу у відігнанню московсько-большевицької голоти, ні! — він ще й далі хоче іти отцим шляхом! Лише що він, яко „заанґажований в минулому" сам не їде на В. Україну (це ще і одиноке щасте!) але висилае тамтуди других, начинених його мудрощами, щоби там далі ширили плутанину, ослаблювали визвольний, соборницький рух, та единий анти-большевицький фронт!

І покаравже Ти Господи наш народ ріжними египетськими (очивидно — модерно зпрепарованими) язвами, але мабуть чи не найбільшою з них — це той щирий Винниченко, що не кермуеся „ні особистими амбіціями ні власним інтересом", але періодично і уперто стріляе дурниці „тільки для добра мас"! Правда, маємо єще й другу подібну язву, товариша Винниченкового по прогрішеніям — Грушівського, але той поїхав уже просто в пащеку змія, котрий з ним на випадок „неповинованія" — зробить уже короткий процес.

І тут насуваеться питанне: що це властиво за заковика з тим цілим Винниченком, яка сатана пре його час до часу на політичне поле, котрого він ні орати ні скородити не уміе, але лиш хиба його на швидку нитку буряном та будяками засіває?! Вибачайте Володимире Івановичу — чи як вам по отечеству, але — нема де правди діти — тут таки **лише особиста ваша амбіція** грае головну ролю! Вам не вистарчае ваша вповні заслужена літературна слава, вам ще захочуеться „подвизатись" і на політичнім полі, хоч і вам самим добре звісно, кільки ви нещастя для українського народа власне тою діяльностю натворили! А що до того вашого нахилу до „публичного каяття", то це очивидне у вас збочення по напрямі масохізму: ви прямо любите аранжувати собі такі публичні „каяття", ви в цім находите певного рода перверзну насолоду! І можна би ще через пальці дивитись на ту вашу особисту приемність, коби не прочі супроваджаючі те „каяття" обставини, що вносять в політичне життє нашої і так збентеженої еміґрації замішанне та дезорієнтацію, а то й деморалізацію!

—o—

Винниченко не перший письменник, що, коли перейде на поле політичне, допускаеться неконсеквенцій тай псуе те, що доброго зробив у властивій своїй области. Поет — це імпрессіоніст, це людина вражінь, а кожде нове вражінне затирае або бодай приголомшуе попередне. — А в політика инакше: у нього мусить бути строга льоґіка, і він не сміе безкритично улягати новим вражінням. — Кождий нарід може виказатися такими визначними письменниками, що на поли політичнім стріляли дурниці, та допускалися неконсеквенцій. У Французів визначився щодо цего передовсім В. Гіґо (так це слово писав „небіж" І. Франко; Наддніпрянці вірні своїм московським учителям пишуть „Гюго", хоч московське „ю" таке подібне до французького „и", як сказавши словами Л. Мартовича — квасне молоко до цвинтаря!). Отже про того Віктора Гіґо написав у вісімдесятих роках мин. століття — Ляфарґ, зять Маркса, статтю п. з. „Леґенда Віктора Гіґо", в котрій вичислив всі політичні неконсеквенції того великого письменника. І справді: досить перечитати його спомини про революцію з 1848 р. щоби побачити, яким слабим політиком був цей князь в области роману і подіі!

А у нас — чейже ще не забуто на нещасну „Крашанку" Куліша зперед 43 років, або на старання угодові в Галичині з боку — впрочім так заслуженого Кониського. — Навіть Франко запалився був раз під першим вражінням якогось польского віча до політики... кс. Стояловського, а в падолисті 1899 наварив політичної саламахи, правда, що під впливом Грушівського, того клясичного приміру, як учителя історії не повинен робити історії біжучої! Одним словом: велика фільозофічна мудрість міститься у тій народній пословиці: **швець знай свое шевство, у кравецтво не мішайся!**

Чи зрозуміе нарешті ту мудрість шановний пан Винниченко, і чи освободить нас на будуче від своїх екскурзій в область біжучої політики, що для укр. народа лише шкоду, а йому лише компромітацію приносить?!

На жаль, ми в це, по всім що було попередно — не віримо. Однак е обовязком укр. журналістики за кождим разом нового політичного скоку в гречку з боку пана Винниченка — вдарити відважно його по пальчиках: знай — мовляв свое шевство, а за кравецтво не берися!

Прага, в марті, 1924.

К. Г.

КОМУНІЗМ В АМЕРИЦІ.

(Докінчення).

Чи „Промислові Робітники Світа" — комуністи?

В американських ґазетах звичайно говориться так, немовби всі члени відомої синдикалістичної орґанізації Промислових Робітників Світа (звані з американська Ні. Даблю. Даблю.) були комуністами. Вони, буцімто, мають тісні зносини з третим інтернаціоналом у Москві. На доказ сього подаеться, що Вілієм Д. Гейвуд мае тісні зносини з московськими комуністами. Комуністичні аґітатори в Америці залюбки подають вістки про Гейвуда, з яких власне таке малоби виходити. Ціль сього очевидна: їм ходить зробити вражіння, що Промислові Робітники Світа стоять з комуністами.

Тимчасом, відносини Гейвуда до большевицького уряду не такі дуже тісні, якби могло здаватися. Здається навіть там уже пізналися, що в великім тілі не все великий дух, та що Гейвуд до орґанізаційного діла не надаеться. Зрештою, якеб не було відношення межи Гейвудом а большевицькими комісарами в Москві, Гейвуд більше не представляе Промислових Робітників Світа, серед котрих він уже давно стратив поважанне, які його вважають зрадником та дезертиром ще з того часу, як він втік до Росії та приняв комунізм.

Боротьба межи сими орґанізаціями.

Проти загальної опінії, межи сими двома орґанізаціями ведеться здавна боротьба. Що більше, всякому, хто знае погляди одної й другої ґрупи, ясно, чому така боротьба мусить бути. Прецінь Промислові Робітники Світа противляться вскій політичній акції та чують недовіря до всякої держави, чи капіталістичної чи комуністичної. Вони стоять за промислову орґанізацію робітників та за поширеннем сього типу орґанізації так далеко, поки вона не буде мати досить сили перебрати на себе всі промисли в народі, які тоді булиб власностю промислових юній. Вони противляться політичній акції тому, бо на їх думку політична акція мас мусить довести до того, що промисли народа опинилибся в руках держави, а на думку Промислових Робітників Світа держава, над котрою панують робітники, не ліпша від держави, над котрою панують капіталісти.

Через те й не можна дивуватися, що всякі заходи злуки межи Промисловими Рорбітниками Ссвіта та комуністами не довели до нічого. В 1922. році Промислові Робітники Світа вислали були навіть свого представника на третий конґрес третого інтернаціоналу в Москві, але заходи покінчилися невдачою. Промислові Робітники Ссвіта не дalися завернути від своїх поглядів, що „се булоби просто самовбийством для всяко їреволюційної синдикалістичної або промислової робітничої орґанізації піддаватися під команду якійнебудь політичній партії".

З другого боку, комуністи не хотіли признати Промисловим Робітникам Світа, що промислова юнія мае бути основою нового суспільного ладу. Вони кпилися з Промислових Робітників Світа, що вони хочуть перемінити юнію на повитуху нового порядку.

Серед таких умов, межи обома орґанізаціями мусить вестися безоглядна боротьба.

Наслідки науки.

Згадатиб ще треба про ще одну орґанізацію, яку комуністи звичайно подають на доказ своїх великих чисел. Се так звана Трейд-юнійна Ліґа Освітна, на котрої чолі стоїть комуністичний аґітатор Вілієм Фостер. Вона не е політичною орґанізацією, але мае братерські зносини з комуністичним рухом. До сили, однак, комунізму вона не причиняеться, бо вона образуе вже навернених комуністів, і то часто так, що вони місто затверднути в комунізмі, покидають його. Провідники сеї орґанізації не можуть мати меликого впливу серед американського робітництва, бо вони відносяться ворожо до орґанізованих робітників у Злучених Держав.

Кілько їх е?

Доходимо тепер до рішення головного питання: Кілько е всіх комуністів у Злучених Державах? Чи правдою е те, що горлають заголюкані капіталістичні ґазетярі, що говорять капіталістичні шпиги, які мають жити з того, що будуть ратувати капіталізм перед буцімто страшною небезпекою зі сторони комуністів? Чи правдою е те, що говорять комуністичні аґенти про свою силу тим, які не знають сеї сили?

Щоб не відповісти на се питанне, можна наразитися зараз на визиванку. Щоб не сказати, шпиги, які живуть зі шпіонажі, скажуть, що за мало, а з ними згодяться комуністичні аґітатори.

Однак, деколи комуністам самим верветься слово правди. Се тоді, як вони не мають ніякої цілі при говоренню. Таке приміром случаеться, коли американський комуніст говорить про силу американських комуністів у якій ґазеті за границею. Ось приміром, один американський комуніст пише в берлінськім тижневику „Інтернаціональна Пресова Кореспонденція", котрий піддержують субвенціями московські большевики. Ся ґазета була заснована большевиками на те, щоби подавати вірні звіти зі стану комуністичного руху по всіх краях світа. Відомо, що вона чистої правди не скаже, що вона все хоча троха приборщить. Отже в числі з 19. квітня 1923. року один американський комуніст подавав число американських комуністів на 20,000 душ. При тім він додав, що родовитих Американців у сьому числі нема навіть півтора тисячі душ. Колиб навіть припустити, що сей комуніст ні трохи не переборщив числа своїх прихильників, то нема нігде правди діти, що 20,000 душ се звикаючо мале число на 100 міліонів душ населення. Се значилоби, всего один комуніст на 5,000 душ. Коли взяти під увагу, що пересада в таких случаях дуже природна, то число комуністів у Злучених Державах мусить бути ще менче.

Представити собі тепер лишень глупоту капіталістичних ґазет та шпигів. Така жмінка людий, переважно без значіння в суспільности, без розуміння души народа, його стремлінь, малаби бути небезпекою для американської републики.

Се відай краще розуміють московські комуністи, які, як се виразно видно по їх заходах, уже навіть перестали піддержувати американські комуністичні орґанізації, а обмежуються лишень до того, щоби піддержувати грішми комуністичного духа серед іміґрантів з тих країв, котрі вони завоювали або думають завоювати під московську владу, як серед Українців, Литовців, Лотишів, Фінляндців, Білоросів. Словом комуністична пропаґанда перемінилася отверто на пропаґанду російської імперії, апостоли комунізму на державних аґентів російського самодержавного уряду в Москві.

КОРОЛІВСЬКА ГРОБНИЦЯ В ЛЮКСОРІ.

(Мертве місто Теби і Тутанхомонів гріб).

Наймогучійшим був Єгипет і культурно розвинув найкраще за XVIII і XIX династії цебто в 1500 до 1100 року перед Христом. Тоді Теби були головним містом і резиденцією королів. Тоді то египетське мистецтво досягло вершків досконалости. Маємо богато памяток із цих часів. Король Аменоплюс IV. (Аменготей) зірвав із заскорузлістю. Є, можна сміло сказати, „модерні" памятники: статуї, плястики, що зображають людей, звірят. Завдяки відкриттям у гробницях учені справили свої дотеперішні хибні погляди на життя Єгиптян. Прим. щойно тепер довідалися як в дійсности відбувався похорон фараона. Давно знані малюнки з гробу Неферготепа в Тебах (18 династія) і відповідні розділи з книги мертвих, які змальовували дикладно похоронний похід і церемонії при гробі, доказують противне. В гробницях познаходжено малі деревляні моделі: пекарень, різнів, кухонь і т. п. з обслугою. Учені досі думали, що то діточі забавки. Та це не були забавки. Єгиптяне вірили, що і по смерти треба людину забезпечити перед голодом у цей спосіб, колиб закляття й жертви не в силі були відвернути від них небезпеки голоду. При помочі чародійних сил буде для померршого змелено збіжжа, вони замісять тісто таким же загадочним способом звариться й сама їда. Таку саму маґічну силу приписували Єгиптяни деревляним фіґуркам у гробі Тутанхамена (як взагалі у кожньому гробі визначного чоловіка). Ці фіґурки називалися „ушепті". Найшли також гарненькі нілеві човники з гребцями (з золота, маляхіта, гебанового дерева, слонової кости). Цими човнами покійники мали плавати воздухами, Нілем і в инших мандрівках.

КУЛЬТУРНА БОРОТЬБА У ТУРЕЧЧИНІ.

У Туреччині йде на західній зразок справжня культурна боротьба. Анґорські Народні Збори видали останніми часами кілька законів, котрі означають повну революцію у внутрішньому життю Туреччини. Каліфат знесено, прогнано османську династію, знесено комісаріят цебто міністерство віроісповідань, а іменовано шефа віроісповідних справ, який таксамо підчинений міністрові-предсідникові, знесено віроісповідні школи і т. д. Словом Кемаль-пашева влада переводить реформи на церковно-політичному полі, подібні до реформ, що їх р 1901—1905. перевело правительство Комбе-а у Франції, а большевики у Росії. Новий режім, коли висловимося сучасною термінольоґією, хоче перевести „розділ церкви від держави". Розмах реформ Кемаль-паші й Ісмета паші має велике значіння у внутрішньому й зовнішньому життю Туреччини.

Режім Кемаль-паші, як видно зовсім ясно, є продовженнєм **молодо-турецької революції,** котра -908 р. хотіла модернізувати Туреччину. З внутрішних і зовнішніх причин цей передвоєнний рух не вдався був. Коли Кемалеві паші вдалося вдержати в руках владу і побідоносно обновити дурецьку державу, знову взявся переводити в діло ідеї революції 1908 р., здаючися на свій великий престіж і на силу нового режіму. Зачав від розділу духовної і світської власти. Ліквідував султанат, цебто цісарську владу, проголосив Туреччину новітньою народньою суверенною републикою, оставив лише каліфат цебто функції верховного голови церкви всіх музулман, віднявши йому всяке втручання в світські справи. Притоку пійти дальше в своїх реформах, дали Кемалеві-пані обставини. Турецький нарід, як звісно консервативний, а новий режім був у своїх реформах такий сміливий, що ці реформи тяжко могли би здобути богато прихильників навіть серед більше поступового народу. Проти нового режіму почалась творити опозиція, котра є противницею нового. Хоче повороту до давнього. Цю ворожнечу можна би висловити словами: Царгород-Анґора, цісарство і република, турецькість і панислявізм і т. д. Основи цієї ворожнечі є в ґеоґрафічних, економічних, і загранично-політичних причинах. Нові володарі деґрадували старий Царгород до ступені звичайного міста, а піднесли бувше село Анґору до центра державного життя. Царгородські елементи здібні й навчені володіти зіпхнуто взад, а всю владу обняли нові по більшости молоді люде. Осередок економічного життя перенесено з моря до сухопутньої й хліборобської Анґори. Туреччина втратила славу не лише великої Туреччини але й сильної загально-музулманської держави. Опозиція була все ще сильна, бо Царгород і тепер іще є інтелектуальним (умовим) осередком Туреччини. Кемаль-паша, заки зачав рішаючу боротьбу проти старого режіму, перевів вибори, в яких забезпечив собі більшість, на яку міг числити й усунув від проводу в партії всі сумнівні елементи. Тому що царгородський рух уважав шкідним для держави, проголошено закон про охорону републики. В дусі цього закона переводжено дальші реформи.

Реформаторська війна Кемаль-паші й його прихильників, важна подія. Політика Туреччини зміняється від основ. Кемаль паша зрікається першенства, яке Туреччина мала як ісламска держава на цілому Сході, а всю силу нової Туреччини основувати-ме на націоналізмови. Чи вдасться йому це, покаже будучина.

ЦІЛИЙ ЛІС ДЛЯ ЖІНОЧИХ ЗАКАБЛУК (ОБЦАСІВ).

Одна женевська фабрика обуви, найбільша в Швайцарії, закупила цілий великий ліс, якого дерева рубатиме для фабрикації закаблук для жіночих черевиків. Технічний директор цієї фабрики заявив справоздавцеві одної швайцарської газети, що чим жінки носять коротші спідниці, тим вищі закаблуки мештів і черевиків. Цього року така мода, що носитимуть незвичайно короткі спідднички. Тому згадана фірма заздалегідь закупила цілий ліс для фабрикації обсасів. Що року зуживала досі ця фірма дерева на обцаси пересічно 1.800 до 2.700 кубічних метрів.

СТАРОКРАЄВІ ПОСМЕРТНІ ВІСТИ

О. Пралат Ізидор Дольницький.

В понеділок, 24. марта, поховали у Львові найстаршого священника української гр. кат. церкви, о. пралата Ізидора Дольницького. Прожив він 95 літ. Людина високо-освічена (кінчив студії у Римі) був довголітним духовником гр. кат. семинарії у Львові й на тому становищі мав чималий вплив на виховання цілих поколінь нашого священства. Відзначався передусім хрустально чесною вдачею, так, що часто називали його „ходячим праведником". За свій простолінійний характер чимало натерпівся: людська злоба й клевета не пощадила й його. На нікчемний донос арештувала його австрійська влада в 1914 р. й вивезла до Талергофу, при чому конвоюючі Мадяри знущались по звірськи над старенським душпастирем. Його привязали до гармати й так везли. На похороні Покійного зійшлась численна українська громада м. Львова вшанувати память одного з ветеранів національного життя відродженої Галицької землі.

Др. Омелян Калитовський, ем. директор ґімназійний і член многих українських товариств, по довшій а тяжкій недузі упокоївся у вівторок дня 181го марта противжи 69 літ.

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЄ.

I. том.

СПОГАДИ.

XIII (1900—1902).

(47)

Року 1900, коли я вступив у Київську Стару Громаду, матеріял той вже був майже ввесь переписаний з карточок у зшитки. Роботу цю під доглядом Науменка зробив спеціяльно до того запрошений Е. К. Тимченко, учений, хоч і не дипльомований, філолог, який вступив потім до університету, вже будучи не молодим, а по скінченню філолоґічного факультету в Київі, здається 1908 року, дістав професуру у Варшавському університеті. Занятий тоді службою в бібліотеці та підготуванням до матури, він не поспішався з громадським словником, а до того він ще перевертав його з української мови на московську і потім видав свій Словник московсько-український з додачею багатьох слів галицьких і викованих нашими новіщими письменниками і таки своїми власними. А тим часом Петербурська Академія Наук оголосила конкурс на Український Словар за фонд, внесений М. Костомаровим в сумі 4-ох тисях рублів, зібраних колись редакцією місячника „Основа", то треба було поспіти з словником на термін; хоч була певність, що нікому иншому тої премії не видадуть, бо одній особі за короткий час тяжко скласти відповідний умовам Костомарова та Академії Словник. Треба було шукати якогось, незанятого службою фаховця, який зредаґував би готовий вже словник і, відповідно вимогам Академії, поставив коло кожного слова дату і приклад вживання, бо в громадським матеріялі не до всіх слів це було зроблено. Науменко пропонував поділити цю працю між фаховими членами Громади і сам взявся за перші літери. Я напосідався, щоб за цю роботу Громада платила, а потімш з Академічної Премії покриються видатки за працю, друк і т. д. Але Науменко, як педантичний „безсеребренник" не хотів брати платні за громадську роботу, а инші фахівці, обтяжені працею на хліб насушний, не бралися робити дурно, хоч і не казали того, а відмовлялися ріжними причинами; таким чином словарна праця не посувалася наперед. Але якось з Чернигова приїхав колишній київський громадянин, учитель ґімназії, а в той час чернигівський земський статистик, О. О. Русов і, довідавшись про справу з словником, пораяв запросити на цю працю Б. Грінченка, бувшого тоді секретарем Чернигівського Земства. Грінченко вже тоді відомий був, як письменник, що писав під псевдонімом В. Чайченко в галицьких виданнях; як редактор „Етнографичних Матеріялів", що видавало Чернигівське Земство; як видавець книжечок для народу на фонди заможнього селянина І. Череватенка, і як знавець української мови, хоч не був дипльомованим філологом, а мав званнє тільки народнього учителя. Отся остання обставина дуже „шокирувала", коли можна так сказати, наших патентованих філологів і вони вперто не згожувалися передати редаґуваннє Гром. Словника самоукові. Але Русов, листами з Чернигова, а Лисенко, я та инші члени Громади не філологи, напосідалися запрсити Грінченка. Ми мотивували це тим, що час минає, наближається строк (термін) конкурсу Академії, а словник наш не посувається наперед. Науменко відповідав, що академик Шахматов знає про наш словник, покладає тільки на нього надії і коли він не поспіє на строк, то конкурс відсунуть надалі, поки не буде готовий наш словник, а тим часом він та, певне, ще хтось з наших філолоґів, от як К. Михальчук та инші, літом на феріях зроблять всю роботу. Але Михальчук слабував; з инших філологів теж ніхто не брався, бо кожний хотів літом відпочити, а сам Науменко теж мало зробив, бо на йому ще лежало редаґуваннє „Київської Старини", то минуло літо, а словарна робота стояла. Після канікул (ферій) ми гарячіще почали на зібраннях Громади напосідатись, щоб закликати якогось фахівця для редаґування словника, коли Грінченко вважається неприемлемим. Але ніхто не находився, бо нікому не хотілося кидати постійної державної служби, хоч і для платної роботи, але такої що тягти-меться не довше одного року. Нарешті Науменко згодився на Грінченка, а за ним і більшість членів Громади, хоч де-хто й казав, що Русов так настирливо радить Грінченка, аби збутись його з Чернигівської Громади, в якій він гнітить всіх членів, а так само і всіх своїх підвладних в Земстві. На се ми відповідали, що недоконче-ж треба Грінченка приймати в нашу Громаду, а ми його запрошуємо тільки для певної роботи і єсть певність, що він, як працьовитий і педантично чесний чоловік, виконає її не за страх, а за совість, а що до його знання української мови, то хоч він не дипльомований філолог, й сімнівів не може бути для того, хто знайомий з його працями Науменко завважив, що про вступ Грінченка до нашої Громади і мови не може бути, не через те тільки, що Грінченко має репутацію „невживчивого" чоловіка, а через те, що з досвіду з Тимченком, Громада упевнилася, як незручно коли, наймана нею для спеціяльної функції, людина разом з тим є й членом Громади. На тому й порішили і для переговорів з Грінченком вибрали комісію з трьох душ: Беренштама, Трегубова та мене, асиґнувавши на оплату праці Грінченка по сто рублів на місяць, то-б то середню тоді платню інтеліґентній людині і яку Грінченко діставав як секретар Земства. Беренштам написав до Русова про згоду Громади запросити Грінченка і просив повідомити про се його, а я написав до Грінченка та Шрага. Останній незабаром приїхав по справам до Київської Судової Палати, як адвокат, що він робив частенько. Він виявив радість, що нарешті словник рушить з місця, бо опиниться в руках незвичайно працьовитої людини і безспорного знавця української мови. А коли я йому росказав про неохоту наших громадян прийняти Грінченка в число своїх членів, то він цілком це одобрив, бо по його словам Грінченко справді людина тяжка і трудна в громадським житті а за те, як окремий робітник-одинак, не має собі тепер рівного.

Через якийсь час приїхав і Грінченко і спинився у мене, бо ми з ним були знайомі ще з Харкова та й недавно поновили знайомство, коли я їздив до Чернигова побачитись з К. Карим, що тоді там з трупою грав і таки мені хотілося познайомитись з чернигівськими громадянами. Грінченко був середнього зросту, міцно збудований, з ясно-сірими очима; своєю бородою та всім обличчям він дуже нагадував образ гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного. Коли почалися переговори Грінченка з словарною Комісією, то матеріяльна сторона в переговорах не викликала ніяких суперечок, він тільки завважив, що за рік, як гадає Громада, він певне не встигне скінчити Словника, а тому треба мати на увазі, що праця затягнеться ще на місяць, чи два, але у всякому разі мусить скінчитися до конкурсу. Але на заголовкові Словника мало не розбилися наші переговори. Я вже казав, що Науменко зредаґував перші літери Словника, а тому ми стояли на тому, що поряд з Грінченком на заголовку стояти-ме і імя Науменка. Грінченко напосідався на тому, що він сам зредаґує всі літери аби на заголовку стояло тільки одно його прізвище. Нам хотілося, щоб на Словнику стояло і імя Науменка, бо він поклав на нього багато своєї праці і справедливість вимагає моральної заплати за ту його безкорисну роботу протягом багатьох років. Грінченко на це відповідав, що це все можна зазначити в передмові і в ній віддати заслужене Науменкові, але ми твердо стояли на тому, щоб імя Науменка стояло і на заголовку Словника, як одного з редакторів, отже Грінченко на це не згожувався. А коли гарячий Беренштам рішучо сказав, що він на цю умову Грінченка не піде, а як що ми згодимося, то він вийде з комісії, тоді Грінченко згодився, але вимагав, щоб прізвища редакторів стояли не в порядку редаґування літер, а в алфабетному, то-б, щоб спереду стояло його, Грінченко прізвище. Ця дрібничковість зворушила мене, не кажучи про Беренштама, але Трегубов умовив нас згодитися, кажучи, що Науменко на перше місце раз-у-раз ставить справу, а не свою особу, а тому для нього це не має значіння. На тому ми й скінчили переговори і ми написали проєкт договору, який мала ратифікувати Громада.

Коли на зібранні Громади Науменко довідався про подробиці переговорів з Грінченком, про які докладав Беренштам, то рішучо заявив, що нехай на заголовку Словника стоїть одно прізвище Грінченка. Скільки ми не умовляли його, але він твердо стояв на своєму і напосівся на тому, щоб відповідно змінити договір, навіть сам його зредаґував. Ми, члени комісії, підписавши його, послали в Чернигів Грінченкові, який очевидно і не сподівався такої радости для себе — тепер на вічні часи Громадський Словник в публіці буде носити назву „Словника Гринченка", так воно й сталося.

Незабаром Грінченко оселився в Київі і гаряче взявся за роботу, яку контролював К. Михальчук, а комісія відала тільки матеріяльну сторону — виплачувала місячну платню Грінченкові, платила його дружині та студентам за вибір слів з джерел, які вимагала використовувати Академія. Історичний Словарик взявся скласти Тимченко, а я, на проханнє Грінченка, перевіряв і додавав сільсько-господарські та ботанічні слова і давав до них пояснення. Грінченко ставився до мене дуже добре, може тому, що дякуючи головним чином моїм заходам та напосіданням, він дістав цю милу його серцеві роботу. Він часто бував у мене і тим робив мені велику приємність, бо в приватнім житті він був надзвичайно милою людиною — розумний, освічений, такий активний Українець, яких тоді ще мало було на Україні. Дружина його, родом Московка, теж було щирою Українкою і писала, під псевдонімом М. Загірня, дуже добрі книжечки для народу; дочка їх Настя вихована була справжньою Українкою. Він часом літом, роблючи собі перерви в роботі, приїздив на відпочинок до нас у Кононівку на пару днів, а дочка його гостювала й по місяцю. Найблизче Грінченко зійшовся з членами видавництва „Вік", особливо з С. Ол. Ефремовим.

Коли члени видавництва „Вік" С. Ефремов, В. Дурдуковський та В. Страшкевич, були приняті в члени Старої Громади, то їм дуже хотілося провести туди й Грінченка, я теж нічого не мав проти того, хоч мене ніколи не покидало оте враження, яке він зробив на мене на переговорах з словарною комісією. Особливо клопотався за приняття Грінченка в Громаду експансивний Лисенко. Він часто на зборах Громади підіймав про це мову але співчуття мало в кому знаходив, а дипльоматичний Науменко пояснював йому, що поки Грінченко не скінчить Словника, про се й мови не може бути. Але Лисенко, як страшенний забудько, до незвичайности розсіяний, все забував про се, і зустрівшись з Грінченком, раз-у-раз починав з ним на цю тему розмову:

— От вам треба-б вступити до нас в Громаду; або, — Чому ви не вступаєте в нашу Громаду?

Це страшенно ірітувало Грінченка; він знав, що багато громадян, а особливо Науменко, не хотять його прийняти, самому-ж йому тоді дуже хотілось стати членом статечної, поважної Старої Громади. Одного разу, коли Лисенко, по своїй розсіяности, запитав — чому він не хоче вступити в Стару Громаду, Грінченко, певне думаючи, що Лисенко умисне хоче його подратувати, вискочив із рівноваги і з серцем вигукнув:

— Не чіпляйтесь до мене з своєю Громадою! Ви самі добре знаєте, що мене там не хотять, а строїте з себе наївну інститутку!

Засоромлений Лисенко, хоч який був забудько, але з того часу памятав, що Грінченка про це питати не слід.

(Дальше буде).

ҐРИПА

Була звісна вже від століть. Іще 1580 р. зявилася недуга т. зв. „сплячка". Це була т. зв. „мозкова ґрипа". Запримітив її славний англійський вчений Ісаак Нютон. Назва походить від англійського слова „ґріпп" цебто нападати, напастувати, оволодіти нечайно чоловіка. Пізніще появилася ґрипа поппри інфлюенцу, а то в р. 1775 в Льондоні. В 1782 р. пише князь Карло Август саксонсько-ваймарський що „похудів дуже, пожовк на лиці й почуваеться недобре". Двірська дама фон Ґехгавзен оповідає, що 1785 р. появилася „страшна астраханська хороба, що оволоділа цілу Німеччину. Навіть дитина не уйде перед нею". Шіллер як видав драму „Розбійники", занедужав на ґрипу. В тім самім часі фільософ Кант у Кенігсберзі в „ґазеті вчених і політиків" статтю до лікарів, щоби поборювали, цю недугу. Поширювання цієї недуги приписували ріжній нечистоті, яку принесли торговці Москалі. В Парижі співали на бульварах пісоньку, що зачиналась „ґрипа є тепер у моді". В 1891 панувала в Бресляв загально ґрипа і тоді славний німецький гиґієніст др. Пфайфер відкрив бациль ґрипи і від його імени названо „бацилем Пфайфера". Це відкриття попровадило світ на шлях поборювання ґрипи як заразної недуги.

ПОШАНІВОК ДЛЯ НАУКИ В КИТАЮ

В китайській державі головно в минувшині вчені зазнавали великого пошанівку. Тому й оснували академію Ганґ-лінґ, в якій викладали всі галузи знання: історію, право, диплъоматію і перекладали старі книги. Навіть найубожші вчені, що бідували десь у селі а так само славнозвісні могли старатися о руку цісарської дочки, коли були членами академії. Пошанівок для вчених і старців просто леґендарне — читаємо в „Журналь де Деба". Коли Китаець дослужиться і найбільших почеетсй і становища, а хай би і престола, — учитель, котрий вчив його, матиме все право жадати від нього найбільшого поважання. Коли Китаець прославляє свої успіхи, все згадує своїх старих учителів. Коли предсідник республики і маршал Кав-Кунґ давав офіціяльний обід, посадив на почесному місци свого старого учителя. учені мають таке велике значіння, що власники домів уважають собі великою честю, коли вчені схочуть безплатно мешкати в їх домах, а слуги просяться, щоби безплатно могли їм служити. Хто не був у Китаю, не знає якого великого поважання зазнає там найважніща китайська секта: вчені.

Людвик Гольберг

МУЖИК ПАНОМ.

Комедія в пяти діях.

(Переклад з данського М. Ценевенка.)

Оборонець: Слухайте! Коли навіть цей чоловік і признався, він усе таки не заслужив на кару, він нічого злого не вчинив там у домі, не поповнив ні убиства ні грабунку.

Обвинувачуючий: Ще мало цього! Intentio furandi тесаме що й furtum!

Іеппе: Говори по вкраїнськи чорна собако! Тоді я постою за тобою!

Обвинувачуючий: Чи приловлять чоловіка, коли збірається красти, або коли він уже вкрав — він однаково злодій.

Іеппе: Ах, ласкавий пане суддя! Я радо дам себе повісити, коли зі мною рядом повісять цього юриста!

Оборонець: Не говори так, Іеппе, ти тим лише шкодиш собі.

Іеппе: Чогож ви не відповідаєте йому? (До себе): Стоїть точ-в точ німе сотворіння.

Оборонець: Чим же доказано furandi propositum?

Обвин.: Quicunpue in aedes alienas noctu irrumpit, tanquam fur aut nocturnus grassator extimandus est; atqui reus hic ita ergo...

Оборонець: Nego maiorem, quod scilicet irruperit.

Обвин.: Res manifesta est, tot legitimis testibus exstantibus, ac confitente reo.

Оборонець: Quicung' oi vel metu coactus fuerit confiteri....

Обвин.: Де ця vis? Де цей metus? Це все одні здогади.

Оборонець: Ні, це ви послуговуєтеся здогадами.

Обвинувачуючий: Нікому не позволю говорити мені щось подібного!

(Адвокати чіпляються один одного, а Іеппе в цей же мент прискакує до першого, зриває з нього перуку й шпурляє йому в голову).

Суддя: Поважання для суду! Я вже доволі слухав. (Відчитує рішення): „Тому, що Іеппе з верховини, синови Нільса з верховини і внукови Іеппе з верховини, доказано як зізнаннями законних свідків, так і власним признанням, що закрався до дому пана, зодягнувся в панські шати і катував його слуг, то суд рішив засудити його на смерть отруєю, а мертве його тіло повісити на шибениці".

Іеппе: (Клякає й плаче). Ах, ах, ласкавий пане суддя! Чи ж годі помилувати?

Суддя: Годі. Присуд мається виконати негайно в моїй присутности.

Іеппе: Ах! Так, може вільно буде мені випити скляночку горівки, щоби я міг набрати відваги й умерти відважнійше?

Суддя: Ну, це можна позволити. (Дає знак одному зі слуг. Цей відходить і зараз же вертається з пляшкою горівки і скляночкою).

Іеппе: (Сумно глядить за слугою, як цей наливає до склянки, а взявши склянку у руку, побачив, що склянка не зівсім повна, не підносить її до уст, лише оставляє її з простягненою рукою, і водить очима з слуги на склянку і противно. Слуга доливає склянку, а Іеппе випиває помаленьки, сумно, маленькими ковтками, щоби продовжити вдоволення можливо найдовше. Вкінці, випита остання капелька, Іеппе прицмокує, і, не в силі устоятися перед спокусою, крадьки знову простягає руку зі склянкою слузі і підморгує до нього. Той киває на знак згоди, знову наливає склянку, а Іеппе, випивши другу склянку, робиться вже сміливійшим і рішучим жестом знову простягає руку зі склянкою до слуги, щоби цей налив іще третій раз. Випивши моментально третю склянку, Іеппе таксамо рішучим жестом віддає слузі перевернену верх дном склянку, глядить і поклепує себе по череві, крякаючи з вдоволення). А-а-а, е-е-е! (Опісля замашистими кроками підходить до судді, як би й нічого не було, фаміліярно кладе йому на плече руку і говорить зовсім невимушеним тоном начеб справа й не його торкалася): Щож помилування не буде?

Суддя: (Освободжується від його руки). Ні, Іеппе, за пізно.

Іеппе: (Обпераеться на стіл перед суддею і говорить тимсамим невимушеним тоном): Е, що там пізно! Суддя може і засудити, й увільнити; скаже що перший раз помилився і вже. Це часто трапляється, всі ми люде, всі чоловіки.

Суддя: Ні, ти сам небаром побачиш, що пізно. Ти вже випив отрую разом із горівкою.

Іеппе: (Відхитується від стола). Ах, я нещасний чоловік! Вже випив отрую? Прощавай Нілле!... Ні, не заслужила ти, підла, щоби я прощався з тобою! Прощавайте, Ганс, Нільс і Хрістофер! Прощавай, доню моя, Марто! Про тебе то я знаю, що я твій батько: ти появилась на світ іще до дяка. Ми і схожі одно на одного, як дві каплі води. Прощавай мій сорокатий конику і спасибі тобі за кожній раз, що возив мене; після моїх рідних дітей я ні одного сотворіння не любив так, як тебе. Прощавай, Султане, моя вірна собако і стороже. Прощавай, Мурлико, мій чорний котику, прощавайте мої воли, мої вівці, мої свині, і спасибі вам за добру компанію і за все!.. (Голос його все більше слабне в міру того, як випитий ним сонний напиток робить своє; під кінець він говорить з трудом і зупиняючись). Прощавай... не можу більше... сил немає в мене... (падає на руки одного зі слуг, котрий підчас останнього монольоґа підійшов до нього і пильно слідив за силою сонного напитку. Слуга обережно опускає Іеппе на долівку).

Суддя: Все йде наче по маслі. Сонний напиток зробив своє, і Іеппе вже спить, як камінь. Тепер візьміть і почепіть його, але обережно, щоби мотуз прийшов під пахвами, тай щоби не було болюче! Побачимо, що він скаже тепер, як проснеться!

(Слуги відносять Іеппе).

ЗАВІСА.

ПЯТА ДІЯ.

(Перед хатою Іеппе. Сам Іеппе почеплений під пахвами до сильної гилі великого дерева; він усе ще спить. Нілле стоїть перед ним, плаче і рве на собі волосся).

ПЕРША ЯВА.

Іеппе і Нілле.

Нілле: (голосить). О-о-о! Чого я дожила! Бачу свого дорогенького чоловіченька повішеним! О-о-о! Чоловіченьку ти мій любенький! Прости ти мені, коли вчинила тобі що негідного! О-о-о! Проснулась у мені совість: каюсь, що жорстока з тобою обходилась! О-о-о! Тепер то я бачу, якого чоловіка я втратила! О-о-о! Коби я могла вратувати тебе, життя мого не пожалувала би... (Гіренько плаче й втирає очі). О-о-о!

Іеппе: (Тимчасом проснувся, а, побачивши, де він, із здивування вибалушив очі, потім звертається до Нілле): Успокійся, дорогенька жіночко моя! (Широко розставляє ноги й руки). Усім нам одна дорога! — Іди собі до дому, доглядай хати і піклуйся моїми діточками. Червоний мій жупан можеш перешити на свитину для Хрістофера, а що останеться, хай буде Мартунці на шапочку. Більше всего пантруй, щоби гарненько ходили коло мого сорокатенького коника. Я любив його, як рідного брата. Колиб я не був мертвий, я сказав би тобі ще щось.

Нілле: (не в силі прийти до себе з переляку). Ай-ай-ай! Щож це таке? Що я чую? Абож мерці говорять?

Іеппе: Не бійся Нілле! Я не зроблю тобі нічо злого.

Нілле: Ах, мій ти дорогенький, як жеж це ти можеж говорити, коли ти умер?

Іеппе: Я й сам не знаю, як. А послухай, дорогенька жіночко моя, біжи що духу і принеси мені за вісім нових горівки! Жага мучить мене після смерти ще більше, як за життя.

Нілле: (спльовує). Тьфу, ти, худобино, підлий пянюго! Мало ти визолив горівки за життя? Так іще і після смерти затужив за горівкою, худобино? Ось свиня, так свиня!

Іеппе: (береться під боки). Мовчи, клята! І зараз же мені бігай за горівкою! А ні, то чорт мене побери, стану являтися тобі кожньої ночі! Знай же, не боюсь я тепер твойого „жевжика", не візьметься мене більше ні який канчук! (Нілле біжить у хату за канчуком, а Іеппе тимчасом, що свято вірить, що його нічо не чепиться, весело гестикулює руками і ногами, поки Нілле не виводить його з помилки, почавши обробляти його „жевжиком"). Ой-ой-ой! Стій, стій, Нілле! А ні, то знову вбєш мене на смерть! Ой-ой-ой! (Викручується, щоби ухилитися перед ударами канчука, що так і сипляться на нього, починає вертітися на шнурі і закручує його, після чого шнур знову розкручується і Іеппе крутиться наче веретено).

ДРУГЯ ЯВА.

Іеппе, Нілле і суддя.

Суддя: Гей, ти бабо! Перестань його бити! Можеж бути спокійна. Задля тебе ми простимо твойому чоловікові його проступки і знову засудимо його до життя.

Нілле: Ні, ні, ні, милостивий пане. Хай він собі висить, не варта він жити!

Суддя: Тьфу, ти погана бабо! Забірайся геть, а ні, то ми скажемо повісити тебе рядом із ним. (Нілле втікає).

ТРЕТЯ ЯВА.

Іеппе, суддя і слуги.

(На приказ судді слуги здіймають Іеппе з шибениці).

Іеппе: Ах, милостивий пане суддя! По правді чи я живий тепер знову, чи я... лише примара?

Суддя: Ти зовсім живий, бо суд, котрий може засудити тебе на смерть може знову присудити тебе до життя. Або може ти не можеш зрозуміти цього?

Іеппе: Ні, далебі, не можу! Я все думаю, що я... перевертень — вовкулака.

Суддя: От дурень! Цеж зовсім просте. Хто щось тобі відбирає, цей і може віддати тобі цю річ назад.

Іеппе: Так, чи не вільно би мені стрібувати повісити пана суддю, так жартом лише повісити, і поглянути, чи можу я опісля присудити його до життя?

Суддя: Ні, ти не можеш, ти не суддя.

Іеппе: Так я знову живий?

Суддя: Так, так.

Іеппе: Так я не маячу, не тінь я?

Суддя: Самособою, що ні.

Іеппе: І я все той сам Іеппе з верховини, що ним був раньше?

Суддя: Так.

Іеппе: А не... (ступає великими кроками, піднявши руки)... дух?

Суддя: Ні.

Іеппе: Забожіться, що це правда.

Суддя: Клянусь тобі, що ти живий.

Іеппе: Скажіть: „чорт мене побери, коли це неправда".

Суддя: Так повір же нам! І подякуй за те, що змилувались над тобою і присудили тобі знову жити.

Іеппе: Колиб ви не самі повісили мене, я радо подякував би вам за це, що ви зняли мене зі стричка.

Суддя: Ну, будь вдоволений, Іеппе, і приходи до нас сказати, коли жінка твоя знову пічне бити тебе; тоді ми поробимо що слід, щоби більше цього не було. Ось тобі чотири таляри, веселися і не забудь випити за наше здоровля.

Іеппе: (поки суддя успокоює його словами, стоїть відвернувшись від нього і сумно хитає головою, і тільки щойно, як цей дає йому гроші, зараз же приходить до себе, але зі здивування не знаходить слів і лише цілює руку судді та низенько кланяється в слід йому, коли цей відходить, супроводжений слугами).

ЧЕТВЕРТА ЯВА.

Іеппе сам.

Іеппе: (побрязкує грішми в кишені). Прожив я на світі з півсотні літ, і за весь той час не приключилось зі мною стільки, скільки за ці два дни. Ось тобі сторія, як подумати гарненько! То пяний мужик, то пан, то знову пяний мужик; то мертвий то живий... на шибениці! Це хитра штука більш усього! А щож? Сількісь, коли вішають живих людей, вони вміраютъ, а коли вішають мерців, вони знову оживають. Гадаю, що після цього всього не зле буде випити скляночку горівки. Гей, Яків-швець! Мерщій! (Стукає до його хати).

ПЯТА ЯВА.

Іеппе і Яків.

Яків: Вітайте нам з поворотом із міста! Приніс мило жінці?

Іеппе: (майже весь час цієї яви держить руки у кишенях жупана і брязчить грішми, гордо походжає там і назад). Гей, ти неробо! Знай, з ким говориш! Зніми шапку! Ти просто ледащо і мерзавець перед такою особою як я.

(Конець буде).